

Paper de la cultura en l'evolució

Joan Bestard

Departament Antropologia social i cultural UB

El dilema del presoner

Joan Lluís Pretus

Departament Ecologia UB

Resum:

Els humans ens comportem individual i socialment de manera que suscita l'interès de disciplines naturals i socials, sovint oposades, però també interdigitades, que donen lloc a una gradació de múltiples punts de vista. L'aportació de la teoria de jocs a la biologia humana ha permès formalitzar conductes i suggerir mecanismes biològics altament sofisticats que actúen imbuïts dins la matriu cultural. Els motius de debat són aquí tan intensos en vehemència com extensos en quan a l'agenda científica de les diferents disciplines. Una actitud oberta i de col·laboració pot contribuir als interessos dels dos contrincants, molt més que les actituds corporatives de deserció derivades del mateix determinisme biològic que es debat, i on objecte i subjecte queden sovint difuminats i interrelacionats.

Joan Lluís Pretus, Professor al departament d'Ecologia on dona classes de Biologia de Poblacions i Ecologia de Comunitats, suporta un grup de recerca de les relacions entre fragmentació de l'hàbitat i diversitat i viabilitat d'espècies. Interessat en processos ecològics a escales espaciotemporals integradores, des de la biogeografia històrica de l'Holocè als processos espacials de mesoescala, com la dinàmica dins els mosaics d'hàbitats anomenats paisatges. Treballa fonamentalment a les illes, paradigma de fragmentació, en concret a les Balears, que posen a l'abast l'estudi de problemàtiques ecològiques i evolutives, i per les que, confessa, pateix una veritable "islomania".

Psicopatología i Evolució

Jordi E. Obiols

Departament de Psicologia Clínica i de la Salut UAB

Catedràtic de Psicopatologia.UAB

Investiga en el camp de l'esquizofrènia

Publicacions escollides:

- **Obiols J.E.** "Esquizofrenia: una mente escindida", Oceano, 2001
- **Obiols J.E.** y Pousa E. "La Teoría de la mente como módulo cerebral evolutivo". En: Sanjuán J., y Cela Conde C.J. La profecía de Darwin. Barcelona. Ars Medica, 2003.

Resum:

La publicació del llibre "L'origen de les espècies per la selecció natural" de C. Darwin, el 1859, va revolucionar , entre altres coses ,el pensament científic i filosòfic sobre l'origen de l'home. Avui en dia , els conceptes de Darwin i les seves ulteriors derivacions, constitueixen el paradigma fonamental de totes les ciències biològiques.

La psicologia i la psicopatologia son ciències que parteixen de la biologia. No obstant, el repàs de la seva història ens demostra que han girat l'esquena de forma persistent a les idees de Darwin fins fa molt poc. Ha calgut esperar a les últimes dècades del S. XX per veure aparèixer una psicologia i una psicopatologia evolucionistes. Ja tenim actualment bones hipòtesis sobre, per exemple, l'origen de les fòbies o l'ansietat des d'una perspectiva darwiniana. També han sorgit, en els ultims anys, hipòtesis plausibles sobre l'origen de les psicosis, que seran objecte de la xerrada.

Bibliografía:

"The descent of madness. Evolutionary Origins of Psychosis and the Social Brain"

Jonathan Burns. Routledge. 2007

“Evolutionary Psychology: The New Science of the Mind”

David M. Buss. Allyn and Bacon. 1999

“Evolución cerebral y psicopatología”

Julio Sanjuán (ed). Triacastela. 2000

“La profecía de Darwin. Del origen de la mente a la psicopatología”

Julio Sanjuán y Camilo José Cela-Conde. Ars médica. 2005.

“Darwinian Psychiatry”

Michael McGuire y Alfonso Troisi . Oxford UP, 1998.

Neodarwinisme i darwinisme

Arcadi Navarro

Unitat de Biologia Evolutiva Dpt. Ciències Experimentals i de la Salut UPF

Arcadi Navarro i Cuartiellas es llicencià en biologia a la Universitat Autònoma de Barcelona i es va doctorar per la mateixa universitat 1998.

A continuació va treballar i ensenyar durant quatre anys a la University of Edinburgh al Regne Unit, paral·lelament participà en el lideratge de diversos projectes educatius i editorials centrats en la formació de persones d'extraccions socials menys afavorida. L'any 2002 va incorporar-se a la Universitat Pompeu Fabra com a investigador del Programa Ramón y Cajal i més tard com a professor d'investigació ICREA.

A la universitat, a més de dirigir el seu grup de recerca, és el Coordinador de Bioinformàtica del Centro Nacional de Genotipado (www.cegen.org), i el director del Nodo de Diversidad Genómica del Instituto Nacional de Bioinformática (www.inab.org). Manté també diverses responsabilitats en el món associatiu del país, com ara la vicesecretaria de la Societat Catalana de Biologia o la tresoreria de la Fundació Serra i Prat. Els seus interessos intel·lectuals és centren en l'evolució del genoma i l'arquitectura genètica dels fenotips complexos típicament humans, des de la malaltia a l'altruisme. Ha publicat en revistes professionals de primera fila com Science, Nature Genetics, Trends in Genetics o Genome Research. Fruit d'aquests treball són diversos premis tant a la seva trajectòria com a obres concretes. Actualment investiga, entre altres, la variació estructural del genoma per esbrinar quins fragments del mateix són exclusius dels éssers humans i no es comparteixen amb altres primats. Per més detalls una llista de les seves publicacions es pot trobar a

<http://www.upf.edu/cexs/recerca/bioevo/CV-ArcadiNavarro.htm>.

ALTRES MIRADES A L'EVOLUCIÓ

Albert Bidon-Chanal

Departament de Psicologia Bàsica UB

Resum:

Si considerem la evolució, no com a procés, ans com una construcció teòrica del discurs científic de les cultures occidentals, ens cal reflexionar sobre la presència de valors culturals, no epistèmics, en el curs històric de les seves proposicions primeres i les seves re-elaboracions recents.

Probablement, és el concepte de **progrés** el que més debats ha generat - i genera - al voltant d'aquesta teoria científica. Les concepcions tradicionals evolutives han estat titllades de **progressionistes** en diverses ocasions i des de punts de vista variats (Gould, Maturana, Ruse , Varela, etc.)

L'objectiu d'aquesta xerrada és el d'exposar, des d'una perspectiva crítica, els arguments que ens recorden que la teoria de la evolució té una important càrrega d'antropocentrisme. Així com, sotmetre a consideració algunes de les propostes alternatives (Gould, Maturana) formulades darrerament.

L'Albert Bidon-Chanal és Llicenciat en Ciències Biològiques per la Universitat de Barcelona (1971). És Doctor en Psicologia per la mateixa universitat des del 1991. Actualment és professor titular d'Història de la Psicologia, al Departament de Psicologia Bàsica a la Facultat de Psicologia de la Universitat de Barcelona des de 1992. Així mateix, imparteix docència optativa (Filosofia de la Cultura) a la Facultat de Filosofia d'aquesta mateixa universitat.

BIBLIOGRAFIA

Gould,S.J.(2004): La estructura de la teoria de la evolució; Tusquets, Metatemas nº 82

Gould,S.J.(1997):La grandeza de la vida; Crítica, Drakontos

Maturana,H.(1995-6):La realidad: ¿objetiva o construida?; Anthropos, Nueva ciencia

Ruse, M.(2001):El misterio de los misterios: ¿es la evolución una construcción social?; Tusquets, Metatemas nº69

Varela,F.(1990):De cuerpo presente: la ciencias cognitivas y la experiencia humana:Gedisa

Una perspectiva genètica a l'evolució humana: de la descripció de la història a la comprensió funcional dels canvis moleculars.

Jaume Bertranpetit,

Unitat de Biologia Evolutiva, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona.

Resum:

L'anàlisi genètica és una eina poderosa per entendre l'evolució ja que és possible reconstruir en el passat quan i com es va produir una determinada quantitat de diversitat genètica (com per exemple, l'existent entre les poblacions humanes actuals o la que els humans tenim respecte el ximpanzé) ja que tenim un bon coneixement de la dinàmica del genoma, és a dir, de quins canvis es produeixen al genoma i a quina velocitat. Així doncs, tenim el genoma com a resultat d'un procés evolutiu que podem reconstruir. A més l'immensitat del genoma ens permet analitzar diferents regions segons les preguntes proposades: l'origen de la humanitat moderna o la divergència amb altres espècies de primats. Tot això es basa en l'estudi dels genomes actuals, ja que són els disponibles, als que, parcialment, podem afegir i contrastar la informació que proporciona el DNA antic.

Respecte a la separació del llinatge humà, dades genètiques recents apunten a un temps d'especiació llarg, lluny de la visió d'una separació puntual, delimitable en el temps. Respecte l'origen de la humanitat moderna l'acumulació d'informació ha superat els treballs pioners sobre ADN mitocondrial, amb molta i molt diversa informació genètica que insisteix sobre les mateixes conclusions: l'origen africà i recent de la humanitat actual. Els treballs presents i futurs podran donar més detalls sobre aspectes més concrets, com les rutes d'expansió de les poblacions originals o els tancaments de les poblacions.

Podem, a més, començar a reconstruir quines són les bases genètiques que ens van fer humans quan, en el temps, aquests canvis devien produir-se. Així per exemple és possible mesurar i reconèixer l'empremta de la selecció natural, fet que es pot interpretar com a restriccions al canvi (selecció purificadora) o la base de la innovació i adaptació (selecció positiva). Actualment estem

preparats per entendre aquests fets no ja per unitats específiques (un gen, una proteïna), sino que ens permeten mesurar la robustesa de xarxes funcionals (metabòliques, transducció de senyals....) com a porta de les aportacions fonamentals de l'anàlisi evolutiva a la biologia. És el que anomenem Biologia Evolutiva de Sistemes.

Sens dubte el coneixement del genoma ens està obrint cada dia noves portes per a comprensió biològica de què vol dir ser humà.

Professor de Biologia a la Universitat Pompeu Fabra (Barcelona). Fundador i Cap de la Unitat de Biologia Evolutiva en el Departament de Ciències Experimentals i de la Salut d'aquesta Universitat. Antic professor de la Universitat de Barcelona i deixeble de Luca L. Cavalli-Sforza a Stanford, Califòrnia.

POSICIONS

- Estudiant de Doctorat i Professor Ajudant 1974-1976. Professor contractat 1997-1982, Universitat de Barcelona.
- Professor Adjunt i posteriorment Professor Titular des de Maig 1982. Universitat de Barcelona.
- Treball (Investigador Visitant) a la Universitat de Stanford, Califòrnia amb Luca Cavalli-Sforza (1989 i 1991)
- Catedràtic, Facultat de Biologia, Universitat of Barcelona. Des de 1988. Inicialment al Departament d'Antropologia; posteriorment al de Biologia Animal.
- Catedràtic. Departament de Ciències Experimentals i de la Salut, Universitat Pompeu Fabra (Barcelona). Des de Novembre 1998
- Degà de la Facultat de Biologia, Universitat Pompeu Fabra. 1998-september 1999
- Vicerector de Política Científica Universitat Pompeu Fabra. Juliol 1999-juny 2001
- Director del "Centro Nacional de Genotipado" (CeGen) finançat per Genoma España. Des de 1994

- Director d'ICREA (Institució Catalana per a la Recerca i Estudis Avançats) des de 2007

ALTRES

- PREMI ERASMUS de la Unió Europea al programa de Cooperació Internacional PIC 89-B-0191/13 and 90-B-0025/13, en Biologia, amb 17 Universitats participants.

- Premi Europeu de Divulgació Científica Estudi General. Universitat de València i Ajuntament d'Alzira amb el llibre "Una història biològica de l'espècie humana", de J. Bertranpetit i C. Junyent. Ciutat d'Alzira, València, octubre 1997.

- Distinció a la Recerca Universitària. Direcció General de recerca, Generalitat de Catalunya.

- Editor de dues revistes: Annals of Human Genetics and Gene. Resignat el 2007 en accedir a la direcció d'ICREA.

- Participant com a Investigador Principat al Ciber de Salut Pública

- Investigador Principal al programa Genographic, de National Geographic.

- Membre de l'Institut d'Estudis Catalans i nombroses organitzacions internacionals.

- Convidat a les reunions i congressos més importants de diverses disciplines, incloent genètica i genòmica, diversitat genètica i evolució, evolució humana, adaptació i relacions amb altres disciplines: prehistòria, lingüística històrica i altres.

- Ajuts competitius a la recerca de les grans agències finançadores, de Catalunya, Espanya, Unió Europea i agències internacionals.

- Membre de diverses agències finançadores catalanes, espanyoles i d'altres països

Els camps de recerca són diversos, tots ells, però, entorn de l'estudi i la comprensió de la diversitat del genoma humà: genètica de les poblacions humanes, evolució molecular, genòmica comparada, DNA antic i la interacció entre biologia evolutiva humana i altres camps, incloent la genètica dels caràcters i malalties complexos, genètica estadística i història de les poblacions humanes. Publicacions més recents tracten de desequilibri de lligament i selecció natural en el genoma humà, tot buscant les bases genètiques de les

adaptacions humanes o de poblacions concretes. Actualment treballant en la comprensió evolutiva de xarxes funcionals i com la selecció natural ha forjat la biologia única dels humans, en el que es pot anomenar Biologia Evolutiva de Sistemes.

Des de la descripció dels processos evolutius els estudis pretenen passar a la comprensió dels mecanismes evolutius, i finalment, a una explicació dels fenòmens observats a diferents escales: poblacions humanes concretes, la humanitat com a espècie o entre espècies, especialment primats. L'estudi de les diferents regions genòmiques ens pot dur a la comprensió dels mecanismes que hi generen variació i per tant esbrinar la dinàmica del genoma en el transcurs del temps. Entre la variació genètica analitzada fa especial èmfasi en l'ús dels SNPs i seqüències de DNA, amb diverses aplicacions que porten cap a la comprensió de les bases genètiques de la susceptibilitat o resistència a malalties.

Ha publicat més de 260 articles científics, la majoria des de la seva dedicació a l'estudi del genoma (1992).

Més informació i originals de les publicacions en pdf a:

<http://www.upf.edu/cexs/recerca/bioevo/CV-Bertranpetit.htm>

Perspectiva evolucionista de la naturaleza humana

Jesús Mosterín Instituto de Filosofía- CSIC

Resum:

En esta conferencia nos haremos la vieja pregunta filosófica por la naturaleza humana (¿en qué consiste ser humano?), y trataremos de responderla con rigor y lucidez, haciendo uso de todos los resultados disponibles de la investigación científica.

La naturaleza humana no es una entelequia etérea, sino que está anclada en la realidad robusta del genoma, que estamos empezando a entender. La estructura actual de la naturaleza humana recapitula la historia filogenética del linaje humano. Por eso, los estratos de nuestra naturaleza corresponden a los diversos periodos por los que ha atravesado nuestra evolución. Cada etapa, cada vicisitud ha dejado sus huellas. En cierto sentido, somos lo que fuimos. Por eso, la manera más objetiva de articular en qué consista nuestra naturaleza es siguiendo el hilo conductor de nuestra historia.

También aludiremos a la dicotomía de genoma y cerebro, de natura y cultura, y al final de la especie humana.

Filósofo conocido por sus trabajos en la frontera entre filosofía y ciencia. Es Profesor de Investigación en el Instituto de Filosofía del CSIC. Catedrático de Lógica y Filosofía de la Ciencia en la Universidad de Barcelona. Investigador o Profesor invitado en universidades de Europa, Asia y América, como Münster (Alemania), Sant Petersburg (Rusia), Kyoto (Japón), UNAM (México), Pittsburgh, Stanford y MIT (USA). Miembro titular de la Academia Europaea (Londres) y del Institut International de Philosophie (Paris). Miembro titular y Vicepresidente de la International Academy of Philosophy of Science (Bruselas). Fellow del Center for Philosophy of Science (Pittsburgh). Presidente honorario del Proyecto Gran Simio en España.

Autor de numerosos artículos técnicos y de divulgación, así como de más de 25 libros, entre otros ¡Vivan los animales! (Debate, 1998 y 2003, Premio Ortega y Gasset), Los lógicos (Espasa-Calpe, 2000 y 2007), Conceptos y teorías en la ciencia (Alianza Editorial, 2000), Diccionario de Lógica y Filosofía de la Ciencia (Alianza Editorial, 2002), Ciencia Viva (Espasa-Calpe, 2001 y 2006), El pensamiento arcaico, La Hélade, Aristóteles y Los Judíos (Alianza Editorial, 2006), La Naturaleza Humana (Espasa, 2006), Helenismo, Roma, India y China (Alianza Editorial, 2007), y Lo mejor posible: Racionalidad y Acción Humana (Alianza Editorial, 2008).

Simbiogènesi i eco-evo-lució

Ricard Guerrero

Departament Microbiologia UB

Doctor en Ciències per la Universitat de Barcelona, UB (1970). Catedràtic de Microbiologia de la UB. És Secretari Científic de l'Institut d'Estudis Catalans. Fou president de la Societat Catalana de Biologia i vicepresident de la Societat Espanyola de Biotecnologia. Va ser president del 15è Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana (1996) i representant espanyol al ICOME (International Committee for Microbial Ecology). Membre del COBIOTECH (Committee for Biotechnology) de l'International Council of Scientific Unions.

Els seus estudis sobre l'ecologia microbiana de les comunitats fotosintètiques anaeròbiques de l'àrea càrstica del llac de Banyoles i dels tapissos microbians del delta de l'Ebre han contribuït de forma destacada al coneixement de les primeres etapes de les comunitats de microorganismes que van aparèixer a la Terra i al fet que la comunitat científica internacional estudiï aquest tipus d'ecosistemes.

Función de la memoria escrita en la evolución humana

Fernando Gabucio

Departament de Psicologia Bàsica UB

Resum:

La mayor parte de las muy diversas orientaciones teóricas que ha seguido la investigación psicológica a lo largo del siglo XX han hundido sus raíces directamente en concepciones marcada y explícitamente biológicas del ser humano. Aquí me gustaría presentar una que, sin desentenderse en absoluto de los fundamentos biológicos del comportamiento, pone sin embargo el acento en la dimensión cultural del mismo. Esta orientación tiene uno de sus puntales teóricos en la figura del psicólogo ruso Lev Vygotsky. La obra de este psicólogo tiene en común con la teoría biológica el acento en los procesos de cambio y desarrollo a la hora de acercarse al estudio del comportamiento. Pero tiene como diferencia el énfasis y el interés en lo que los procesos culturales tienen de constitutivo para la propia actividad mental. Quizá su idea más original, y lo más central de sus planteamientos, sean las nociones de instrumento psicológico y de actividad mental semióticamente mediada. El objetivo de esta charla será el de presentar sumariamente esas nociones para usarlas luego en la interpretación de dos efectos cognitivos de reconstitución de procesos mentales en función de la disponibilidad de recursos semióticos cultural e históricamente construidos: la escritura y sus efectos en el reconocimiento y catalogación de estados mentales, y el papel de las representaciones gráficas (diagramas) en la emergencia de los procesos deductivos de pensamiento.

Bibliografía:

Netz, R. (1999). *The Shaping of Deduction in Greek Mathematics. A Study in Cognitive History*. Cambridge University Press.

Olson, D. R. (1994/1998). *El mundo sobre el papel. El impacto de la escritura y la lectura en la estructura del conocimiento*. Barcelona: Gedisa.

Vygotsky, L. S. (1991). *Obras escogidas (5 vols.)*. Madrid: Aprendizaje/Visor.

Fernando Gabucio Cerezo. Doctor en Psicología. Profesor de “Psicología del pensamiento y del lenguaje”, Facultad de Psicología, Universidad de Barcelona.

Publicaciones relacionadas con el tema de la charla:

Gabucio, F. (coord.) (2005). Psicología del pensamiento. Barcelona: Editorial UOC.

Gabucio, F. (en prensa). La historia cognitiva de la deducción: la teoría de Reviel Netz y la noción de instrumento psicológico de Vygotsky. Revista de Historia de la Psicología.

ÉS LA DESIGUALTAT SOCIAL UN FENOMEN NATURAL? ELS USOS EXCLOENTS DE LA BIOLOGIA

Manuel Delgado

Institut Català d'Antropologia

Resum:

Tota ideologia excloent tendeix a buscar –i sempre troba– una font de legitimitat que posi de manifest com la negació de la qual són víctimes certes persones com a conseqüència de la seva identitat –real o atribuïda– està justificada per algun tret substantiu que determina la seva idiosincràsia i del que no es pot desprendre. En això consisteix la necessària naturalització del desavantatge que l'afecte i que permet presentar-lo com a irrevocable.

La ideologia excloent que més ha depès del discurs biològic –o de la biologia no com a saber, sinó com a discurs– ha estat sens dubte el racisme. Per racisme s'entén aquell comportament en el que un ésser humà és objecte de domini o discriminació per les qualitats considerades inherents a la comunitat a la que pertany. El racisme és una teoria sistemàtica, coherent i racionalitzada pròpia de les societats modernes i occidentals, basat en tesis suposadament científiques que es divulgaren al llarg del segle XIX. El racisme biològic parteix del convenciment que els éssers humans poden ser classificats en un ventall molt reduït de grups fenotípicament caracteritzats anomenats races, als que presumptament els hi correspondrien trets temperamentals, intel·lectuals i morals prefixats genèticament. Aquesta taxonomia racial permet una jerarquització a partir de la suposada qualitat d'aquest patrimoni genètic heretat, de tal manera que la "raça" superior estaria legitimada per a dominar, espoliar, explotar o àdhuc exterminar les altres que es tenen per inferiors.

Les tesis del racisme clàssic van quedar desactivades a partir del final de la darrera guerra mundial i substituïes per altres en les que era la cultura, i no la raça, l'element bàsic per el marcatge denegatori, desplaçant el paper de la biologia com a referent científic legitimador a l'antropologia. Malgrat que no va ser sols el nazisme qui va sostenir postulats eugenistes i racistes, abundantment difosos en el pensament europeu des de feia un segle, el

biologisme va passar a ser la ideologia dels vençuts. Des d'aleshores, sols grups molt reduïts i aïllats han postulat arguments propis del racisme clàssic, i sols esporàdicament podem trobar-nos discursos o pràctiques basats en la idea de puresa racial.

Aquesta renúncia a usar raons del desprestigi racisme biològic no ha impedit reviscolaments de la mà de la divulgació pseudocientífica que invoca la biologia com font per a les seves coartades "científiques". El llibre *The Bell Curve*, de Charles Murray i Richard Herrnstein, va assolir un considerable èxit l'any 1994 defensant la tesi segons la qual la "raça negra" era menys intel·ligent que la "blanca" i les diferències de classe estaven determinades per desigualtats en la capacitat mental genèticament determinada dels individus. De fet, aquest supòsit responia al que des de sempre havien estat els tests per a establir el coeficient intel·lectual (IQ), com el més important baluart de la justificació científica dels desequilibris socials. De tant en tant també apareixen notícies sobre recerques que diuen demostrar el vell tòpic racista a propòsit de l'heretabilitat de la intel·ligència humana.

El sexisme, i les seves conseqüències en forma de masclisme, misantropia i misogínia, són al capdavant variants de racisme clàssic, en la mesura que estableixen una naturalització de la condició subalterna de la dona i troben raons biològiques per justificar la inferiorització de la que se la fa objecte. Periòdicament la premsa recull informacions relatives a estudis en els que es demostra "científicament" que les dones tenen un funcionament cerebral diferent dels homes, i que és el predomini d'un hemisferi diferent del que els homes utilitzen prioritàriament el que determina qualitats femenines com ara "la sensibilitat", al temps que les discapacita per activitats que requereixen una certa dosi d'agressivitat, com la guerra –és cert–, però també els negocis en contextos altament competitius. En aquesta mateixa tessitura es col·locarien els estudis que afirmen haver descobert les bases genètiques de la conducta violenta, al mateix temps que suggerien dur a terme recerques que demostrassin que l'alteració que provocava aquesta mena de comportaments antisocials és especialment freqüent entre determinats grups ètnics, com els negres i els hispans als Estats Units. Els informes "científics" que afirmen haver donat per fi amb l'"anomalia" que produeix l'homosexualitat –una certa regió del cromosoma X heretat de la mare, la mida de la commissura anterior entre els

hemisferis cerebrals, etc.— en serien altres mostres d'aquesta revifalla pseudocientífica del racisme biològic.

Jacquard, A. (1987). Elogio de la diferencia. La genética y los hombres, Barcelona: Granica.

Lévi-Strauss, C. (1969). Raça i història, Barcelona: Edicions 62.

Strauss, L. (2000). Derecho natural e historia. Barcelona: Círculo de Lectores.

Sahlins, M. (1990). Uso y abuso de la biología, Barcelona, Siglo XXI.

Taguieff, P.-A. (1995). “Las metamorfosis ideológicas del racismo y la crisis del antirracismo”, en J.-P. Alvite, ed., Racismo, antirracismo e integración, San Sebastián: Gako: 143-204.

Terrén, E. (2002). Razas en conflicto. Barcelona, Anthropos.

MANUEL DELGADO RUIZ

Barcelona, 1956.

Llicenciat en Història de l'Art per la Universitat de Barcelona. Doctor en Antropologia per la mateixa universitat. Estudis de tercer cicle a la Section de Sciences Religieuses de l'École Pratique des Hautes Études, Sorbona de París. Des de 1986 és professor titular d'etnologia religiosa al Departament d'Antropologia Social de la Universitat de Barcelona. És coordinador del doctorat Antropologia de l'Espai i del Territori, membre del GRECS (Grup de Recerca en Exclusió i Control Socials) de la Universitat de Barcelona i del Grup de Treball Etnografia dels Espais Públics de l'Institut Català d'Antropologia.

Ha dictat conferències i seminaris a diverses universitats: Universitat Santa Sofia de Tokyo, Università degli Studi de l'Aquila; Università degli Studi di Roma “La Sapienza”; Université Catholique de Lovaina; Universidad Nacional de Colombia a Bogotá i Medellín; Universidad Pontificia Bolivariana i Universidad de Antioquia, a Medellín; Universidad del Valle (Cali); Universidad Nacional Autónoma de México en Guadalajara i San Cristóbal de las Casas; Universidad Autónoma Metropolitana, de México DF; Université Catholique de Lovain; Universidad Mayor de San Andrés (La Paz); University of Harvard (Cambridge, Mass.); ISCTE (Lisboa), Universidad Central de Venezuela i Universidad Simón Bolívar, a Caracas; Universidad Católica Popular de Risaralda, a Pereira;

Queen Mary University of London; Pontificia Universidade Católica de São Paulo, i a l'ENAH, a Mèxic DF.

Ha treballat especialment entorn la construcció de l'etnicitat i les estratègies d'exclusió en marcs urbans. També s'ha interessat per les representacions culturals a la ciutat i les noves formes de culte al món contemporani. Ha estat comissari de l'exposició La ciutat de la diferència, a Barcelona, Madrid, Marsella, A Corunya i Sant Sebastià. És director de la col·lecció «Biblioteca del Ciudadano», a Editorial Bellaterra. És membre del Consell de direcció dels Quaderns de l'ICA. Actualment forma part de la junta directiva de l'Institut Català d'Antropologia. També és membre de la Comissió d'Estudi sobre la Immigració del Parlament de Catalunya.

A més de nombrosos articles a revistes nacionals i estrangeres, és editor de les compilacions Antropologia social (1994), Ciutat i immigració (1997), Inmigración y cultura (2003), Carrer, festa i revolta (2004) i Normalidad y límite (2006). Ha escrit els llibres De la muerte de un dios (1986), La ira sagrada (1992), Las palabras de otro hombre (1993), Diversitat i integració (1998), El animal público (Premi Anagrama d'assaig, 1999), Ciudad líquida, ciudad interrumpida (1999), Identidades dispersas (2000), Luces iconoclastas (2001), Elogi del vianant (2005), Sociedades movedizas (2007) i La ciudad mentirosa (2007).